Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta (HE 43/2022 vp)

Audiovisual Producers Finland – APFI ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta. Esitämme kunnioittaen seuraavaa.

Keskeiset viestit

1) Hallituksen esitys on parannus lokakuussa 2021 lausuntokierroksella olleeseen hallituksen esitysluonnokseen. On kannatettavaa, että verkkosisällönjakopalveluiden ja niiden käyttäjien rajat ylittävän luonteen vuoksi DSM-direktiivin 17 artiklan kansallinen voimaansaattaminen ei eroa direktiivistä. Lisäksi on kannatettavaa, että opetuskäytön osalta esitykseen on palautettu suora sopiminen ja nykyiset sopimuslisenssit ensisijaisena mallina. Esitykseen sisältyy kuitenkin edelleen **kohtia, joita on välttämätön tarkentaa**. Suomen tv-markkina eroaa monella tapaa muista eurooppalaisista ja pohjoismaisistakin markkinoista. Vaikka globaalia markkinaa ajatellen yhdenmukaisuus direktiivien kanssa on tärkeää, niin on myös olennaista huomioida näitä kotimarkkinan erityispiirteitä.

2) Esitys **radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettämisestä ja suorasta siirrosta** aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta, ja näin ollen sillä voi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia av-alan markkinoihin ja sen arvoketjuihin. Suoran sopimisen mallin tulee jatkossakin olla ensisijainen kaikissa jakelutavoissa (alkuperäinen lähettäminen, edelleen lähettäminen ja suora siirto). Kollektiivinen sopiminen eli oikeuksien hankinta tekijänoikeusjärjestöltä on vain toissijainen, suoraa sopimista täydentävä. Tällä hetkellä tv-yhtiö hankkii oikeudet tuotantoyhtiöiltä ja muilta oikeudenhaltijoilta pääsääntöisesti sopimalla suoraan heidän kanssaan oikeuksien käytöstä kaikissa jakeluteissä Suomen alueella. Jos tämän suoran sopimisen mahdollisuus estetään direktiivin vastaisesti, muuttaisi se olennaisesti suomalaista televisiomarkkinaa. Sääntelyratkaisu, joka johtaisi kotimaisen televisiomarkkinatoiminnan muuttumiseen, edellyttäisi kattavaa vaikutusarviointia.

3) DSM-direktiiviin tai verkkolähetysdirektiiviin sisältymättömät lisäykset tekijänoikeuslakiin, kuten **näyttelijöiden yksinoikeuden laajentaminen**, eivät ole perusteltuja eikä hyväksyttäviä. Muutosehdotus on kestämätön ja erittäin haitallinen audiovisuaalisten teosten tuotannolle Suomessa. Se puuttuisi perustuslaissa turvattuun elinkeinovapauteen ja omaisuudensuojaan. Esitys epätasapainossa tuottajan oikeuksiin nähden, sillä tuottaja kantaa vastuun ja taloudellisen riskin tuotannosta sekä mahdollistaa muiden tuotantoon tai sen jakeluun liittyvien osapuolten ansainnan.

4) Esitykseen sisältyvät pykälät **sopimusehtojen kohtuullistamisesta ja oikeudesta selvitykseen teoksen hyödyntämisestä** vaarantavat sopimusvapauden, liiketoiminnan ennakoitavuuden ja siten koko av-alan kilpailukyvyn suhteessa ulkomaisiin toimijoihin.

Yksityiskohtaiset perustelut

Taustaa

Audiovisual Producers Finland – APFI ry on tuottajien oikeuksia hallinnoiva tekijänoikeusjärjestö, mutta ennen kaikkea työnantajien eli yritysten edunvalvontajärjestö, jonka tehtävänä on varmistaa koko alan ja arvoketjun liiketoimintaedellytykset. Tuotantoyhtiöiden liiketoiminta perustuu siihen, että ne keräävät oikeudet, paketoivat ne ja myyvät ne oikeuksia hyödyntäville. Tuottaja kantaa suurimman vastuun ja taloudellisen riskin tuotannosta, ja käytännössä mahdollistaa tekijöiden ja oikeuksia hyödyntävien tahojen ansainnan.

Sopimusvapaus ja ennustettavaa liiketoimintaa mahdollistava selvä, yksiselitteinen lainsäädäntö on alalle äärimmäisen tärkeää. Sopimukset oikeuksien hyödyntämisestä ovat pitkäaikaisia (3 vuodesta 15 vuoteen), ja lakimuutokset esimerkiksi jo myytyjen oikeuksien, kuten edelleenlähetysoikeuksien, osalta toisivat mukanaan merkittäviä negatiivisia vaikutuksia av-alan markkinoihin ja sen arvoketjuihin. Kollektiivisesti hallinnoidut oikeudet ovat sekundäärisiä, joita pitäisi hyödyntää vain silloin, kun suora sopiminen on mahdotonta vai vaikeaa.

Asianmukainen ja oikeasuhteinen korvaus (28 a §) ja sopimusehtojen kohtuullistaminen (29 §)

Esityksen mukaan tekijällä on oikeus saada hyödyntämisestä asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus, jos tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai myöntää yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen. Lisäksi esityksessä tarkennetaan tekijänoikeuslakiin jo nykyisellään sisältyvää säännöstä tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta.

DSM-direktiivi mahdollistaa kertakaikkiset korvaukset, rojaltipohjaiset korvaukset, niiden yhdistelmän, ja myös korvauksen maksamisen palkkana tai sen osana. Av-teoksilla on tyypillisesti vähintäänkin kymmeniä oikeudenhaltijoita, jolloin erillisten rojaltipohjaisten sopimusten tekeminen voisi johtaa suhteettomaan hallinnolliseen taakkaan. Korvauslajin valinnan tuleekin aina voida perustua sopimusvapauteen. Av-alalla kertakaikkinen korvaus ei sisällä saajalleen teoksen kaupalliseen menestykseen sidottua riskiä, vaan se jää yksin korvauksen maksavan tuotantoyhtiön kannettavaksi. Rojaltisopimukseen perustuva korvaus voi kasvaa teoksen kaupallisen menestyksen mukaisesti, mutta samalla tekijä ottaa riskin siitä, että huono kaupallinen menestys mitätöi rojaltiin perustuvan tulonodotuksen. Siksi yksityiskohtaisissa perusteluissa ei pidäkään ottaa kantaa yksittäisen korvauslajin kohtuullisuuteen tai kohtuuttomuuteen.

Tuotannon (yllättävä) kaupallinen menestys ei välttämättä tuo minkäänlaisia lisätuloja tekijän sopijakumppanina olevalle tuotantoyhtiölle, joten kohtuullistamisvaateet voisivat johtaa tuotantoyhtiön kannalta kestämättömään tilanteeseen. Lisäksi on huomioitava, että suomalaiset tuotannot toteutetaan verrattain pienillä budjeteilla, jolloin ennakoimattomat ja sopimusvapauden vastaiset kirjaukset vaarantaisivat toiminnan jatkuvuuden ja av-alan kilpailukyvyn suhteessa ulkomaisiin toimijoihin. Jos kotimaisissa tuotannoissa on riskinä, että kertakorvauksia sisältäviin sopimuksiin ei voisi luottaa, vaan ne voivat jälkikäteen aiheuttaa lisäkustannuksia suomalaisille yhtiöille esimerkiksi kohtuullistamisvaateiden nojalla, johtaisi tämä ulkomaisten tuotantojen käyttämiseen suomalaisissa palveluissa kotimaisten tuotantojen sijaan. Tämä ei olisi myöskään tekijöiden etu.

Kaikkien investointien ja innovaatioiden edellytyksenä on oikeudellinen varmuus, mitä kertakorvauksen kyseenalaistamisella rapautettaisiin. Esitämme, että valiokunta tuo mietinnössään esiin, että av-alalla kertakaikkiset korvaukset ovat vallitsevan hyvän sopimustavan mukaisia, ja näin ollen av-alalla kohtuullisia. Asianmukaisesta ja oikeasuhtaisesta korvauksesta sovitaan tapauskohtaisesti osapuolten välisissä neuvotteluissa. On ensisijaisen tärkeää, että tätä sopimusvapautta kunnioitetaan.

Oikeus selvitykseen hyödyntämisestä (30 a §)

Esitetyn säännöksen mukaan alkuperäisellä tekijällä olisi oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä, jolle hän on luovuttanut oikeutensa tai yksinomaisen käyttöluvan.

Kuten on todettu yllä, av-alalla yhdessä tuotannossa on kymmeniä oikeudenhaltijoita, jolloin raportointivelvoite voi johtaa kohtuuttomaan hallinnolliseen taakkaan. Kun av-alalla tekijälle maksettava korvaus ei tyypillisesti riipu siitä, missä laajuudessa teosta käytetään, olisi vuosittainen raportointivelvoite myös tarpeeton. Perustelujen mukaan selvitys ei voisi sisältää tekijän kannalta merkityksellistä tietoa, jos korvaus ei riipu teoksen käytön laajuudesta. Perustelujen lisäksi tämän tulisi ilmetä myös pykälän tasolla.

Ehdotamme, että pykälän 4 momentin tekstiä tarkennetaan:

> *”Edellä 1 momentissa säädettyä velvollisuutta antaa selvitys ei ole,* ***jos tekijän korvaus ei riipu teoksen käytön laajuudesta tai*** *jos tekijän luova panostus ei ole merkittävä koko teos huomioon ottaen, paitsi jos tekijä osoittaa tarvitsevansa tiedot korvauksen kohtuullistamiseksi 29 §:n nojalla.” (lisäys lihavoitu).*

Teosten hyödyntämistavat ja niistä saatavat korvaukset ovat lähtökohtaisesti lisenssinsaajalle liikesalaisuuksia, joiden korkea suoja on turvattava. Näin ollen esitämme myös esityksen muuttamista niin, että tekijälle tämän pykälän nojalla annettava selvitys kuuluu selvityksen antajan liikesalaisuuden piiriin, ellei tämä itse ole saattanut selvityksestä ilmeneviä tietoja julkisiksi.

Ehdotamme, että pykälän 6 momentin muutetaan seuraavalla tavalla:

> *”Selvityksen tiedot ovat liikesalaisuuslaissa (595/2018) määriteltyjä liikesalaisuuksia, ellei selvityksen antaja ole itse saattanut selvityksestä ilmeneviä tietoja julkisiksi.”*

Näyttelijöiden yksinoikeuden laajentaminen (45 § ja 46 a §)

Esitykseen esitetään esittävien taiteilijoiden oikeuksien laajentamista siten, että esiintyvien taiteilijoiden suostumus vaadittaisiin jatkossa esityksen sisältävän tallenteen esittämiseen julkisesti esitystapahtumassa läsnäolevalle yleisölle ja välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta. Käytännössä muutos antaisi näyttelijöille ja muille esiintyville taiteilijoille uuden oikeuden kieltää audiovisuaalisen teoksen esittäminen televisiossa tai muussa sen kaltaisessa välittämisessä, joka ei tapahdu on demand -pohjaisesti, tai elokuvaan tallennetun esityksen esittämisestä

elokuvateatterissa. Tämä muutosehdotus on kestämätön ja se olisi erittäin haitallinen audiovisuaalisten teosten tuotannolle Suomessa. Se puuttuisi tuottajien, lähettäjäyritysten ja elokuvajakelijoiden perustuslaissa turvattuun elinkeinovapauteen ja omaisuudensuojaan.

Esitetty näyttelijöiden (esittävien taiteilijoiden) lähioikeuksien laajennus ei perustu nyt implementoitaviin DSM-direktiiviin eikä verkkolähetysdirektiiviin. Tällaisen muutoksen tekeminen edellyttäisi kattavaa vaikutusarviota ja kaikkien tekijänoikeusmarkkinoilla toimivien tahojen aikaista osallistamista ja kuulemista. Näkemyksemme mukaan esitys on hätiköity, ja on omiaan rapauttamaan toimintaympäristön oikeusvarmuutta av-alalla. Tämä, kuten muutkin kansalliset, DSM-direktiivin perustumattomat muutostarpeet, tulisi käsitellä tekijänoikeuslakiuudistuksen ns. toisessa paketissa kattavan vaikutusarvioinnin ja kuulemisten kera.

Yllä mainituin perustein esitämme, että 45 § ja 46 a § muutoksesta luovutaan.

<u>Radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettäminen ja suora siirto (25 h § ja 25 m §)</u>

Televisiokanavien jakelua koskevat pykälät ja niiden perustelut jäävät hallituksen esityksessä epäselväksi ja ehdotetun sisältöisenä uusi tekijänoikeuslaki aiheuttaa paitsi epävarmuutta oikeustilasta, niin sillä voi olla myös merkittäviä negatiivisia muutoksia koko tv-markkinaan ja sen arvoketjuihin. Nykyinen epäselvä esitys johtaisi siihen, että edelleen lähettäminen määriteltäisiin tuomioistuinlaitoksessa.

Verkkolähetysdirektiivi velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan, että suora sopiminen oikeuksien käytöstä oikeudenhaltijoiden kanssa on mahdollista. Suora sopiminen tulee olla mahdollista ja ensisijaista kaikkien jakelutapojen osalta (alkuperäinen lähettäminen, edelleen lähettäminen ja suora siirto). Suorassa sopimisessa esimerkiksi televisioyhtiö hankkii tekijänoikeudet tuottajalta, joka on hankkinut oikeudet tekijöiltä ja muilta oikeuksien omistajilta, ja sopii lähetyksen jakelusta eri verkoissa. Kollektiivinen sopiminen eli oikeuksien hankinta tekijänoikeusjärjestöltä on vain suoraa sopimista täydentävää, siis toissijaista.

Lisäksi verkkolähetysdirektiivi edellyttää, että televisiotoimintaa koskeva sääntely on teknologianeutraalia. Lainsäädännössä tulee selkeästi todeta, että alkuperäistä lähettämistä on millä tahansa tekniikalla ja yleensä alihankkijoita käyttäen tv-yhtiön toimesta tai valtuuttamana toteutettava lähettäminen yleisölle. Suomessa vapaasti vastaanotettavien televisiokanavien alkuperäinen lähettäminen tapahtuu esimerkiksi antenni-, kaapeli-, IPTV- ja verkkolähetyksinä.

Jos suoran sopimisen ensisijaisuutta ja teknologianeutraalisuutta ei varmisteta, edessä olisi dramaattisia ja negatiivisia vaikutuksia oikeudenhaltijoille, tuotantoyhtiöille, televisioyhtiöille, operaattoreille, kansalaisille ja taloyhtiöille. Ennakoimme, että muutoksen myötä vapaasti vastaanotettavista kaupallisista televisiokanavista tulisi tilausmaksullisia kanavia tai niiden jakelu loppuisi. Tämä johtaisi kotimaisten tuotantojen määrään vähentymiseen ja/tai laadun huonontumiseen sekä suomalaisten tekijöiden työmahdollisuuksien vähenemiseen ja palkkojen/palkkioiden pienemiseen tuotannon hetkellä.

Katsomme, että edelleen lähettämisen tulee määritellä olevan lähetyksen saattamista yleisön vastaanotettavaksi muun osapuolen kuin sen lähettäjäyrityksen toimesta, jonka toimesta tai jonka

valvonnassa ja vastuulla kyseinen alkuperäinen lähetys lähetettiin. Tämä vastaa verkkolähetysdirektiivin 2 artiklan 2 a) kohtaa. Edelleen lähettämisen määritelmässä on myös huomioitava myös se, että edelleen lähettämisestä voi olla ainoastaan alkuperäisen lähetyksen lähettäminen muulle yleisölle kuin mille lähettäjäyhtiö on lähetyksen tarkoittanut.

Esitämme, että 25 h §:ään lisätään uusi momentti:

> *”Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta 25 f §:n mukaiseen lähettämiseen eli kun lähetys tapahtuu lähettäjäyrityksen toimesta tai valvonnassa ja vastuulla millä tahansa teknologialla samanaikaisesti ja muuttumattomana.”*

Verkkolähetysdirektiiviin lisätty suoran siirron menetelmä (ns. direct injection) on uusi käsite tekijänoikeuslainsäädännössä. Tekijänoikeudellinen suoran siirron käsite jää hallituksen esityksen perusteluissa epäselväksi ja on pahimmassa tapauksessa sekoitettavissa tekniseen signaalin suoraan siirtoon tv-yhtiöltä jakelijalle alkuperäistä lähettämistä varten. Suoran sopimisen mahdollisuus on sisällytettävä myös suoran siirron menetelmään (25 m §) vastaavalla tavalla kuin se on edelleen lähettämisessä (25 h §).

Esitämme, että 25 m §:ään lisätään vastaava sisältöinen 2 momentti kuin 25 h §:ssä:

> *”Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta teoksen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä sille lähettäjäyritykselle, jonka lähetystä lähettäminen suoran siirron menetelmällä koskee.”*

<u>Verkkosisällönjakopalvelut (6 a luku)</u>.

Verkkosisällönjakopalveluja käsittelevä 6a luku on yleisesti ottaen tasapainoinen ja linjassa DSM-direktiivin kanssa. Kannatamme sen sisältöä lukuun ottamatta alla tarkemmin mainittuja kohtia, jotka tulisi eduskuntakäsittelyssä poistaa.

<u>Oikeudelliset lähtökohdat (55 b §)</u>

DSM-direktiivin 17 artiklan ensimmäistä kohta poikkeaa esityksen 55 b § 1 momentista. Direktiivin teksti kuuluu: *”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että verkkosisällönjakopalvelujen tarjoaja suorittaa tässä direktiivissä tarkoitetun yleisölle välittämisen <u>tai yleisön saataviin saattamisen, kun se antaa yleisölle pääsyn käyttäjiensä palveluun lataamiin</u> tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin tai muuhun suojattuun aineistoon*.” Esityksen teksti kuuluu: ”*<u>Jos teoksia tallennetaan palveluntarjoajan palveluun</u>, palveluntarjoaja välittää ne yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on <u>mahdollisuus saada ne saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana</u>*.” Ero on olennainen, koska se kohdistuu palveluntarjoajan vastuun alkamisen hetkeen ja tapaan, joista ei tulisi olla oikeudellista epäselvyyttä tai eroavuutta Suomessa muihin EU-maihin verrattuna. Käsitteiden tulkinnan elämiselle tekniikan kehittymisen ja Euroopan unionin tuomioistuimen tulkintakäytännön myötä on jätettävä tilaa. Ainoa keino pysyä mukana tässä kehityksessä on valita direktiivin sanamuodon mukainen määritelmä.

Esitämme, että 55 b § 1 momenttia tarkennetaan seuraavalla tavalla:

> "*Palveluntarjoaja suorittaa yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen, kun se antaa yleisölle pääsyn käyttäjiensä palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin tai muuhun suojattuun aineistoon*."

Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen (55 j §)

Pykälässä säädettäisiin yhtäältä palvelun käyttäjän ja toisaalta palveluntarjoajan oikeudesta saada kohtuullinen hyvitys, mikäli pääsy teokseen verkkosisällönjakopalvelussa on pyydetty estämään tai teos on pyydetty poistamaan verkkosisällönjakopalvelusta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä. Velvollisuus maksaa hyvitys on tuottamuksesta riippumaton eli se voisi koitua maksettavaksi, vaikka oikeudenhaltija olisi tehnyt esto- tai poistopyynnön vilpittömässä mielessä. Hyvitys onkin näin ollen rangaistuksenluonteinen seuraus ja sen käytännön vaikutus ennen kaikkea ennaltaehkäisevä, toisin sanoen oikeudenhaltija ei uskalla valvoa oikeuksiaan siinä pelossa, että se joutuu hyvitysvelvolliseksi. Säännös ei myöskään perustu DSM-direktiiviin.

Esityksen 55 j § tulisi poistaa.

Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi (55 f §)

Esityksen mukaan automaattisia estämiskeinoja saadaan käyttää vain silloin, kun on *suurella todennäköisyydellä oletettavissa*, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle. Perustelujen mukaan tämä tilanne on kyseessä, kun oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle merkitykselliset ja tarvittavat tiedot suojattujen teosten tunnistamiseksi ja estämiseksi. Säännös asettaa automaattisen eston kynnyksen turhan korkealle, eikä se perustu DSM-direktiivin sanamuotoihin.

Esityksen 55 f §:n 2 momentti tulisi poistaa.

Kunnioittaen,

Helsingissä 9. toukokuuta 2022

Audiovisual Producers Finland - APFI ry

Laura Kuulasmaa
Toiminnanjohtaja